

Majnek Antal

BESZÁMOLÓ A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG HELYZETÉRŐL

Gazdasági helyzet

A Szovjetunió felbomlása teljes gazdasági és pénzügyi összeomlással járt, a lakosság megtakarításai elvesztek, majd a cégek csődbe jutása után a munkahelyek is megszűntek. Ez volt a kilencvenes évek eleje, a kárpátaljai életszínvonal mélypontja. A Kárpátalján élő magyarság gazdasági helyzetének alakulása szoros összefüggésben van az ukrán államban történetekkel. Az utóbbi években már egy bizonyos gazdasági felemelkedés tapasztalható. A tizenhét évvel ezelőttihez képest nagyon sokat javult a helyzet. Az utóbbi években egyre több a külföldi befektető, bár sajnos – működő szakszervezetek híján – a munkások helyzete (főként a nőké, lányoké) elég rossz. Áru van bőven, de sajnos épp az utóbbi évben megemelkedtek az árak, ami sok mindenre vezethető vissza és ez a tendencia folytatódik. Az élelmiszerek különösen nagymértékben drágulnak.

Mivel az itthon maradt magyar lakosság az átlagnál nagyobb számban nyugdíjas, a nyugdíjak alakulása nagy hatással van a magyar falvak életszínvonalának alakulására.

Kulturális helyzet

Kulturális szempontból a magyarság helyzete egyáltalán nem fényes.

Egy magyar színtársulat van Kárpátalján (a beregszászi), a magyar könyvkiadás is csekély.

Van néhány nemzetközileg elismert művész, köztük egy szobrászművész Munkácsón – Matl Péter –, az ő művei már több mint egy tucat templomunkat díszítik, ő alkotta a vereckei emlékművet is.

Vannak magyar nyelvű lapok, a *Kárpátalja*, a *Kárpáti Igaz Szó* (ez utóbbiból kettő is van), magyar nyelvű internetes portálok: például *Kárpinfo*, *Bereginfó*.

Vannak magyar nyelvű egyházi lapok (például az *Új Hajtás* – a római katolikus egyház havilapja. Kiadtunk magyar nyelvű könyveket: *Kárpáti Harangszó* (imakönyv), *Kárpátaljai Templomok*, most jelenik meg egy könyv Munkács városáról.

Oktatási helyzet

Közel 100 magyar oktatási intézmény van Kárpátalján: óvodák, általános iskolák, középiskolák, liceumok és egy tanárképző főiskola. Az állami kollégiumok mellett a legtöbb egyháznak is vannak kollégiumai.

A mi egyházunk jelentős szerepet vállal a kárpátaljai magyar oktatásban, illetve roma oktatásban. Ezek az oktatási intézmények építik a magyarságot és a legtöbb jószolgálatot teszik. Ezeket az intézményeket az ukrán állam is hagyja működni (bár az anyagi feltételeket egyáltalán nem, vagy csak kismértékben biztosítja). Iskoláink segíthetik az integrálódást, illetve fékezhetik az asszimilációt. Új problémaként merül föl az, hogy az ukrán állam az érettségi tesztek/tételeket ukránul készíti el, az érettségi vizsgák pedig mintegy fokmérői a felvételi vizsgáknak. Sajnos az ukrán nyelvet itt nem idegen nyelvként oktatják, hanem anyanyelvként, ami a magyar fiatalok számára megnehezíti az államnyelv elsajátítását. Vannak olyan helyek, ahol még a 11 év alatt sem sajátítják el a diákok az ukrán nyelvet megfelelő szinten.

Szociális helyzet

Papjainknak és egyházi munkatársaiknak (például a több mint száz hitoktatónak!) az ukrán állam nem biztosít fizetést. A hívek – főleg a kisebb helyeken – nem tudják eltartani őket, ezért köszönet a Miniszterelnöki Hivatal – később a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma – Egyházi Kapcsolatok Főosztályától már harmadik éve folyósított kiegészítő támogatásért.

Már 1989-ben elkezdtük a szociális munkát. Előbb kisebb szállítmányokkal, majd nagyobbakkal, főként az árvizek idején. Minden nagyobb városban alapítottunk karitatív szervezeteket, amelyek mind a mai napig tevékenyen működnek és működtetik az általuk alapított intézményeket. Rendkívül fontosnak tartjuk a hátrányos helyzetű gyerekekkel való törődést, ezért több, őket segítő intézményt hoztunk létre.

Hasonlóképpen fontosnak tartjuk a társadalom periferiáján élő *romákkal* való foglalkozást. Több táborukban (telepükön) jelen vagyunk. Egy dolgot emelnék ki velük kapcsolatban. A városi romák közül egyre többen járnak iskolába és egyre többen tanulnak tovább főiskolákon, egyetemen. A falvakban más a helyzet. Ott nem nagyon mennek be az iskolákba, viszont ahol van missziónk, vagy amelyik tá-

borban indítottunk iskolát számukra, ott bekapcsolódnak az oktatásba. Véleményem szerint mindenhol ilyen kisegítő iskolákat kellene építeni a számukra.

Egyéb problémák

Az anyaországgal való kapcsolattartás lehetőségét és a kárpátaljai emberek életminőségét rontja, így közvetetten a kivándorlást segíti elő, a határon az utóbbi évben kialakult helyzet. A Magyarországra belépni akarókat olyan hosszú várakozásnak teszik ki, amely embertelen és lehetetlenné tesz minden tervezést. A cél nyilvánvalóan a benzinturizmustól való elriasztás, de a más céllal érkezőket sem kímélik. A jelenség további hatása, hogy erősen visszaveti a magyar turistacsoportok kárpátaljai látogatását.

Főbb trendek (Elvándorlás, népességfogyás)

Az elmúlt évtizedekben a németek nagy része már elvándorolt Németországba, Ausztriába. Ez a mi egyházunkat nagyon érzékenyen érinti, hiszen Munkács, Királymező környékén csaknem 20 egyházközségünk volt, ahol mára már alig maradtak német ajkú hívek.

A 150 ezer magyarból sokan mennek Magyarországra tanulni, dolgozni, sajnos sokan nem jönnek vissza. Az elvándorlás főbb okaiként a következőket tudnám megemlíteni:

- a feljebbjutás vágya – sokan éppen a nyelvi nehézségek miatt tudnak nehezen előrelépni
- az érvényesülési vágy – jobb munkát remél Magyarországon, sőt, egyáltalán munkát remél
- a magasabb életszínvonal utáni vágy
- és persze a továbbtanulás.

Ennek a folyamatnak a fékezésében/megállításában nagy szerepet játszik a Beregszászon beindult Kárpátaljai Magyar Főiskola (amely az utóbbi időben sajnos anyagilag ellehetetlenülni látszik); az itt végzett diákok már többnyire itthon találnak munkát.

Sajnos a szórványban élő magyarok (főleg a mi egyházunk hívei) a Felső-Tisza vidékén már sokkal nehezebb helyzetben vannak, nehéz megállítani az asszimiláció folyamatát. A többi helyen a beindult magyar óvodák, iskolák valamelyest fékezik ezt a folyamatot. (Sajnos ezek fennmaradása is helyenként kérdésessé vált anyagi okok miatt.)

A szórványmagyarság több szempontból is nehezebb helyzetben van, mint a tömbben élők. Nemcsak azért, mert nemzetiségi szempontból hátrányosabb helyzetben vannak, hanem mert vallási szempontból is kisebbséget alkotnak.

Népességfogyás: az átlagos gyerekszám már itt is kettő. Igaz, az ukránok, illetve a többi nemzetiség hasonló statisztikája sem más, kivéve a roma közösségeket.

Ami a magyarországi betelepítés kérdését illeti: talán kicsit konkretizálni kellene a kérdést. Talán arról van szó, hogy Budapest agyelszívást végez? Hogy elviszi az intelligenciát? Reméljük, nem tudatosan, tervszerűen teszi. Ennyire nem lehet önző a magyar vezetés.

Támogatások

A fenti tevékenységekről – a hátrányos helyzetű gyerekek, a nagycsaládok, a szórványmagyarság segítése, az óvodák, iskolák, a főiskola hatékony működtetése, a romák iskoláztatása – mind elmondható, hogy támogatásfüggők. A támogatások pedig – tapasztalataink szerint – párt-, illetve kapcsolatfüggők. Szeretnénk, ha nem lennének azok, se magyarországi, se kárpátaljai pártoktól ne függjön az itteni magyarok segítése, hanem legyen igazságos és a rászorultság mértékének megfelelő.

A múlt évi adatok bizonyítják – (5. sz. melléklet) –, hogy a római katolikus egyház aránytalanul milyen keveset kapott a többi egyházhoz képest. Nem volt igazságos az elosztás, véleményem szerint nem a magyarság érdekeit nézték, hanem csak is önös érdekeket.

A kisebbségben élő magyarok egysége legyen a cél, ne megosztása!

Ha a **prioritásokra** gondolok, vagyis hogy melyek legyenek a támogatáspolitikai főbb irányvonalai (intézményalapítás vagy embermentés), akkor azt mondhatom, hogy véleményem szerint nagyon fontosak az egyéni támogatások, a nagycsaládok támogatása is.

Ugyanakkor kiemelten fontos a Kárpátaljai Magyar Főiskola támogatása, s nemcsak a megmaradását kell támogatni, hanem a bővítését is. Segíteni kell, hogy újabb – és nem csak pedagógus – szakok is nyílhassanak.

Tehát mindkettő fontos: támogatni a főiskolát, ugyanakkor a szórványban élő magyarok támogatását is folytatni, ösztönözni a magyar iskolába járást. Volt egy program a magyar iskolába járó gyerekek támogatására, ami aztán elcsúszott valahol, mert már az ukrán osztályba járó magyar gyerekeket is támogatják, ami már nem a kívánt eredményeket hozza.

A magyarság helyzete a különböző államokban más és más. Véleményem szerint külön-külön kell kezelni a határon túli magyarságot utódállamaik szerint, azon belül más és más a megoldás kulcsa a szórványban élők és a tömbben élők esetében.

Az asszimilálódást meg kell fékezni, hogy a közösségek ne beolvadjanak, de integrálódjanak a helyi ukrán, illetve egyéb közösségekhez.

A tömbben élő magyarok számára pedig több önállóságot, autonómiát kellene elérni.

Sajnos a magyar nemzettel kapcsolatos hosszú távú terv elkészítése 15 éve várat magára, nem véletlenül, hiszen kényes vagy inkább tabutémákban is kellene a magyarországi politikai elitnek döntenie és utána meghatározni a haladás irányát.

Talán a szülőföldön maradás szlogenje a legjobb példa a kérdés megvilágítására. Ezt az irányzatot (vagy inkább nevezzük elképzelésnek) két, Magyarországon egymástól igen távol eső politikai irányzat, az okot nem kimondva, nem bevallva, lelkesen támogatja.

Az egyik irányzat egy kedvezőbb helyzetben reménykedve hisz abban, hogy a megfelelő történelmi pillanatban felhasználva a Trianon által meghagyott eszközt, a magyar államot, valamiféle megoldást talál a nemzet egyesítésére. Ti pedig, határon túliak, várjatok és tartsatok ki, ebben segítünk.

A másik irányzat úgy tartja, hogy ha már valaki beletette az alkotmányba, hogy valamiféle felelősséggel tartozunk a magyarul beszélő külföldi állampolgárokkal szemben, akkor szánjuk rá az anyagiakat, hogy maradjanak ott, ahol vannak, és ne zavarják az anyaországban élők boldogulását. Ez csak egyik példája annak, hogy mi mindent kellene helyretenni az emberek gondolkodásában ahhoz, hogy kialakuljon egy hosszú távú elképzelés a nemzettel kapcsolatban.

(Kérdés persze az is, mennyire őszinte a mindenkori kormányokban a szülőföldön maradásra való biztatás. A romló demográfiai mutatók mellett kézenfekvő megoldásnak tűnhet a határon túli magyarok közül a képzett, munkaképes korúak Magyarországra vándorlása, hiszen velük a legkönnyebb és leginkább költséghatékony feltölteni a munkaképes korú népesség hiányos sorait.)

A budapesti vezetésnek kellene tisztáznia, hogy mit is akar hosszú távon a külhoni magyarokkal. Olyan koncepciót kellene kidolgozni, amely kormányoktól független. Sajnos éppen a budapesti vezetés volt az, amely megosztotta a kárpátaljai magyarságot, olyannyira, hogy már sem Kijevben, sem Budapesten nem tudja hatáson képviselni magát. Ez még inkább az asszimiláció felé taszítja a magyarságot. Budapestnek kellene konkrét állást foglalnia, döntést hoznia a magyarság ügyében. Vagy ezt a döntést már meghozták december 5-én? Teljesen lemondanak az itteni magyarságról? Megtagadják, elárulják őket? – Minket.

Az itteni jövő sajnos erősen függ attól, hogy Budapesten milyen jövőt szánnak nekünk. Biztos vagyok benne, hogy akik elmennek innen, azok is szívesen maradnának, ha lenne alternatívájuk.

A gazdasági erő fejlesztése

Nemzeti szempontból az anyaország eddigi ilyen irányú próbálkozásai nem sok eredményt hoztak. Az erre fordított erőforrás hatékonysága a nemzeti megmaradás szempontjából messze elmarad az oktatás, kultúra, egyházak vagy akár a kisebbségi politikai tevékenységre fordított támogatásoktól.

Véleményem szerint például a magyarországi vállalkozókat lehetne arra ösztönözni (akiknek Kárpátalján van vállalkozásuk), hogy elsősorban magyarokat alkalmazzanak – ezzel is segítenék a szülőföldön való maradást, boldogulást. A magyarországi bankok is bejöhetnének Kárpátaljára és kedvezményes hiteleket adhatnának a helybéli magyar vállalkozóknak.

Végül

Nagy örömmel vettük Elnök Úr meghívását. A Magyar Köztársaság első embere felhasználhatja pozícióját és népszerűségét arra – mint ahogyan ezt eddigi megnyilatkozásai alkalmával örömmel tapasztaltuk is –, hogy a köztudatban fenntartsa a határon túli magyarok ügyét és pozitívabb hozzáállást segítsen elő az ez ügyben láthatóan tudatlan vagy rosszul informált anyaországi magyarokban. Köszönet ezért a kárpátaljai magyarság nevében is.

Isten áldását kérjük Elnök Úr életére és munkájára!

2006. május 4.